

AUTOREFERAT

1. **Imię i nazwisko:** Maciej Muskała

2. **Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:**

23 czerwca 1993 roku – Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Nauk Społecznych – tytuł magistra pedagogiki (w zakresie pedagogiki opiekuńczo - wychowawczej)

22 listopada 2002 roku - Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Studiów Edukacyjnych – stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, na podstawie rozprawy doktorskiej pt: Więź osadzonych ze środowiskiem, napisanej pod kierunkiem dr hab. Wiesława Ambrozika. Recenzentami rozprawy byli: prof. dr hab. Henryk Machel oraz dr hab. Piotr Stępnik.

3. **Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych**

1 grudnia 1993 roku – zatrudnienie na stanowisku asystenta w Zakładzie Resocjalizacji na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu

12 listopada 2002 roku – zatrudnienie na stanowisku adiunkta w Zakładzie Resocjalizacji na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu

1 października 2002 roku – zatrudnienie w ramach drugiego etatu na stanowisku wykładowcy, w Wyższej Szkole Humanistycznej w Lesznie

20 kwietnia 2007 roku – zatrudnienie w ramach drugiego etatu na stanowisku docenta w Wyższej Szkole Humanistycznej w Lesznie (zakończenie współpracy nastąpiło z dniem 30 września 2015 roku)

4. Wykazanie osiągnięć naukowych wynikających z art. 16 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 6, poz. 595 ze zm.)

Przedstawiona rozprawa, stanowiąca podstawę postępowania habilitacyjnego, jest formą włączenia się w dyskusję nad kierunkami rozwoju współczesnej pedagogiki resocjalizacyjnej. Punktem odniesienia, jaki przyjąłem są z jednej strony tradycyjne koncepcje oddziaływań resocjalizacyjnych, a z drugiej dynamicznie rozwijający się nurt teorii odwołujących się do praktyk opartych na dowodach (*evidence-based practice*), któremu towarzyszy przekonanie o konieczności podejmowania działań zmierzających do poszukiwania potencjałów tkwiących w człowieku, również tym, niedostosowanym społecznie i jego środowisku. Jednak najszerszym kontekstem podjętych w rozprawie analiz jest funkcjonowanie systemu reakcji na naruszanie porządku normatywnego, którego istotnym elementem są sposoby reagowania na występowanie takowych zachowań, tak na poziomie litery prawa jak i wykonywania, poprzez realizację przypisanych im funkcji.

Zakłady karne nie mogą być tylko miejscem odwetu i represji, lecz raczej – jak zauważa M. Porowski – karanie przestępców winno być oparte na jakimś wyższym postulatcie życia społecznego¹, a jest nim niewątpliwie możliwość zmiany dotychczasowego stylu życia.

Jednak w rzeczywistości penitencjarnej ciągle daleko do realizacji tej idei. Choć nasze ustawodawstwo próbuje, przynajmniej w podstawowym zakresie, wprowadzać rozwiązania alternatywne w stosunku do kary izolacji, wysoki współczynnik prizonizacji, z jakim mamy do czynienia w Polsce, będący odzwierciedleniem represyjności wymiaru sprawiedliwości nie ułatwia, ale wręcz utrudnia realizację tych zapisów. Istotą zadań uwięzienia nie jest ani represja, ani tym bardziej ‘relaksacja’, jest nią właśnie resocjalizacja². Szukając źródeł tego „niezdecydowania”, „chaosu”, można powiedzieć, że polski wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych zbyt silnie opiera się na zdroworozsądkowych poglądach na przyczyny popełniania przestępstw i możliwość resocjalizacji sprawców. Wynika to z faktu dość swobodnego, a niejednokrotnie wręcz błędnego posługiwania się terminami i koncepcjami będącymi domeną pedagogiki resocjalizacyjnej.

Ujęcie zaprezentowane w książce „*Odstąpienie od przestępczości w teorii i praktyce resocjalizacyjnej*” wykracza poza dość licznie występujący we współczesnej literaturze na

¹ M. Porowski, *O kulturowej tożsamości więźniów*, [w:] M. Porowski (red.), *IPSiR dzisiaj*, Warszawa 1998, s. 344.

² A. Majcherczyk, *Programy resocjalizacji skazanych – głos w dyskusji o stanie i perspektywach więziennictwa*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2006, nr 52–53, s. 44–45.

temat oddziaływań resocjalizacyjnych powtarzanie Martinsonowskiej tezy – nic nie działa (*nothing works*). Stan dzisiejszych badań pozwala na bardziej optymistyczne spojrzenie na kwestię efektywności działań resocjalizacyjnych, co więcej podkreśla się w nim znaczenie autooddziaływań osób niedostosowanych w procesie powrotu do społeczeństwa. W wieńczących pracę badaniach empirycznych zmierzałem do zrekonstruowania procesu odchodzenia od przestępczości. Mając na uwadze specyfikę zagadnienia przyjąłem w pracy perspektywę analizy narracyjnej, która pozwala uchwycić subiektywne znaczenie nadawane sytuacjom, procesom i działaniom, których doświadczają osoby zmagające się z piętnem byłego przestępcy

Takie usytuowanie prezentowanych refleksji i dociekań badawczych wynika z mojego wieloletniego umiejscowienia zawodowego w Zakładzie Resocjalizacji oraz przejawianych zainteresowań naukowych i rozwijanego warsztatu badawczego.

Ontologiczne przesłanki ujmowania rzeczywistości społecznej osób odchodzących od przestępczego stylu życia zaprezentowane w rozprawie „*Odstąpienie od przestępczości*” w *teorii i praktyce resocjalizacyjnej*, stanowiącej podstawę postępowania habilitacyjnego, oparłem o dwie perspektywy teoretyczne. Pierwsza z nich dotyczy wprowadzenia do myślenia i działania elementów pozytywnych, konstruktywnych, twórczych, co wiąże się z postrzeganiem człowieka, jako autonomicznego, samodzielneho i niepowtarzalnego bytu, zdolnego do refleksji i podejmowania decyzji. Druga nawiązuje do samej istoty procesu socjalizacji jednostki ujmowanego, jako uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej. Konsekwencją tego podejścia jest lokalizacja procesu resocjalizacji w tych właśnie społecznościach, w których powstały i rozwinęły się rozmaite zachowania dewiacyjne. Nie jest to postulat nowy. Nawiązuje on do wcześniejszych koncepcji *community development*, koncepcji organizowania i aktywizowania społeczności lokalnych w celu realizowania zadań społeczno-wychowawczych, przy aktywnym udziale tkwiących w tym środowisku sił społecznych (autorstwa H. Radlińskiej, a kontynuowanej przez A. Kamińskiego), czy też koncepcji lokalnego systemu wychowawczego (autorstwa S. Kowalskiego)³, tak intensywnie rozwijanej w postaci koncepcji uspołecznienia systemu profilaktyki i resocjalizacji przez ucznia autora *Socjologii wychowania w zarysie*, W. Ambrozika⁴.

Wyeksponowanie podmiotowości jednostki i jej zakotwiczenie w przestrzeni lokalnej pozwoliło mi wyzwolić się z dominującego w pedagogice resocjalizacyjnej behawioryzmu

³ W. Ambrozik, *Pedagogika resocjalizacyjna*, [w:] B. Śliwerski (red.), *Pedagogika, Subdyscypliny wiedzy pedagogicznej*, t. 3, Gdańsk 2006, s. 289–290.

⁴ Zob. najnowsze opracowanie W. Ambrozik, *Pedagogika resocjalizacyjna. W stronę uspołecznienia systemu oddziaływań*, Kraków 2016.

(wynikającego z jurydycznej wizji oddziaływań korekcyjnych) i obnażyć jego słabe strony. Koncentrowanie się wyłącznie na zewnętrznych oznakach zmiany, które nierzadko są niezadowolające, prowadzi do postawienia powszechnej tezy mówiącej, że w oddziaływaniu wobec sprawców czynów zabronionych nic nie działa. Ten głoszony niemal oficjalnie sceptycyzm co do możliwości poprawy czy zmiany przez osoby pozbawione wolności nie tylko deprecjonuje osiągnięcia nauk, w tym pedagogiki resocjalizacyjnej, ale i zaprzecza rzeczywistości, co staram się wykazać w rozprawie.

W książce „*Odstąpienie od przestępczości*” w teorii i praktyce resocjalizacyjnej podejmuję wiele wyzwań, przed którymi staje pedagogika resocjalizacyjna, podobnie jak przed innymi dyscyplinami, których przedmiotem dociekań są zachowania dewiacyjne, niezależnie od perspektywy teoretycznej będącej podstawą owych rozważań. Jednym z nich jest przeniesienie uwagi z wyjaśniania genezy zachowań przestępczych, w kierunku poznania mechanizmów decydujących o nie podejmowaniu ich. Odwołuję się do znanego a niedocenianego w interpretacjach stwierdzenia, iż choć większość dorosłych przestępców wykazuje oznaki bycia młodocianym przestępcami, to jednak większość młodocianych przestępców nie staje się dorosłymi przestępcami.

Skoncentrowane na wyjaśnianiu genezy przestępstwa teorie kryminologiczne wydają się ignorować ten fakt. Bezpośrednio lub pośrednio sugerują, że zachowania dewiacyjne są procesem samonapędzającym, który prowadzi do dalszej i poważniejszej dewiacji, natomiast ignorują tymczasową i warunkową naturę przestępczości. Pół wieku temu D. Glaser opisał „zygzakowatą drogę przestępczości”, podkreślając, że pomiędzy okresami aktywności przestępczej w biografii skazanych mają miejsce okresy życia nieprzestępczego. Przeprowadzone przeze mnie badania również potwierdzają tezę o przejściowym charakterze przestępczości. Bycie przestępcą nie jest cechą stałą i immanentnie przypisaną do człowieka. Przyjęcie tezy o niemożliwości zmiany ludzi, którzy zostali uznani za złych, jest sprzeczne zarówno z założeniami teoretycznymi większości dyscyplin naukowych parających się tym zagadnieniem, jak i z fundamentalnymi przekonaniem współczesnego społeczeństwa. Ustalenia będące wynikiem prezentowanych dociekań mają kluczowe znaczenie dla pedagogiki resocjalizacyjnej, bowiem mogą prowadzić do wypracowania zasad, metod i technik wspierających nieprzestępczy styl życia, zamiast w nieskończoność wyjaśniać zawiłości karier kryminalnych.

Prezentowane w książce „*Odstąpienie od przestępczości*” w teorii i praktyce resocjalizacyjnej analizy wykraczają poza postrzeganie przestępcy wyłącznie w roli sprawcy czynu zabronionego. Kontekstem analiz stają się indywidualnie przeżywane i interpretowane

sytuacje dnia codziennego. Wprowadzenie tej perspektywy do analiz pozwala uchwycić subiektywne znaczenia nadawane sytuacjom i procesom. Jest to na tyle istotne w kontekście odchodzenia od przestępczości, że pomaga spojrzeć na tę rzeczywistość z perspektywy uczestników i podjąć próbę rekonstrukcji subiektywnych znaczeń i interpretacji sytuacji, których są nie tylko uczestnikami, ale które przez swoją uczestnictwo także współtworzą.

Wracając do kwestii efektywności oddziaływań chciałbym podkreślić, że dzięki swoim analizom i badaniom zarówno czynionym podczas pisania omawianej pracy, ale i podejmowanym na wcześniejszych etapach rozwoju naukowego wyzwoliłem się od nader często spotykanej w literaturze przedmiotu czy codziennym dyskursie tezy o kryzysie pedagogiki resocjalizacyjnej, a i samego procesu resocjalizacji. Wszem i wobec głoszona niemoc budowana jest na fałszywych przesłankach i oczekiwaniach, ponadto nie znajduje odzwierciedlenia w dorobku teoretycznym ani praktyce resocjalizacyjnej. Prawdą jest, że wiele „faktów” dotyczących sposobów, form czy samej resocjalizacji jest niepewnych i że wiele z tego, co można powiedzieć o resocjalizacji, najwygodniej ujmować w postaci hipotez. Główną, a może nawet jedyną przyczyną takiego stanu rzeczy jest niebywała złożoność problemów, które są związane ze zmianą przestępcy w byłego przestępcę. Każda osoba niedostosowana społecznie, niezależnie od tego, czy to nieletni czy dorosły, jest niepowtarzalna i stanowi odbicie swojej historii oraz warunków egzystencji. Chcąc w zadowalający sposób zrozumieć proces odchodzenia od przestępczości, trzeba brać pod uwagę zarówno procesy wewnętrzne, których doświadcza jednostka, jak i kontekst społeczny oraz kulturowy, pamiętając jednocześnie, że wszystkie te obszary wzajemnie na siebie oddziałują. Stąd też niniejsza książka nie jest kolejną publikacją zmierzającą do ukazania błędów, grzechów i problemów współczesnej myśli resocjalizacyjnej, ale raczej projektem pozytywnej diagnozy dyscypliny opartej na kluczowych tematach i zagadnieniach z obszaru resocjalizacji. Jej zakres z jednej strony wyznacza próba oceny kondycji myśli resocjalizacyjnej w Polsce i konfrontowanie jej obecnego stanu z tendencjami światowymi przez pryzmat głoszonej wszem i wobec tezy o kryzysie resocjalizacji. Zwraca się tu uwagę na konieczność budowania oddziaływań resocjalizacyjnych na bazie sprawdzonych i skutecznych założeń teoretycznych i diagnostycznych. Z drugiej strony granicę diagnozy wyznacza rekonstrukcja (i dotycząca jej dyskusja) odstąpienia od przestępczości – *desistance from crime*, w myśl której byli przestępcy w celu zaniechania przestępstwa muszą stworzyć dla siebie spójną, prospołeczną tożsamość i stać się aktywnymi podmiotami działającymi⁵.

⁵ A. Giddens, *Stanowienie społeczeństwa. Zarys teorii strukturacji*, Poznań 2003, s. 43.

Zadaniem, jakie postawiłem sobie w omawianym opracowaniu, jest także skonfrontowanie tej koncepcji z polskim dorobkiem naukowym: jak / na ile *desistance from crime* znajduje odzwierciedlenie w polskiej **myśli** resocjalizacyjnej i – co równie, jeśli nie bardziej istotne – jak / na ile *desistance from crime* znajduje odzwierciedlenie w polskiej **praktyce** resocjalizacyjnej.

Sygnalizowane treści uporządkowane zostały w trzech polach problemowych. Pierwsze z nich ma charakter krytyczny, poświęcony jest zagadnieniu pozorności resocjalizacyjnego wymiaru kary pozbawienia wolności. Otwierają go podjęte z punktu widzenia pedagogiki resocjalizacyjnej rozważania na temat funkcji resocjalizacyjnej kary pozbawienia wolności w kontekście regulacji normatywnych. Podstawową kwestią, która zostaje tu poruszona jest rozumiane pojęcia resocjalizacji przez ustawodawcę czy wymiar sprawiedliwości. Przypisywanie dowolnego sensu czy daleko idące niedookreślenie podstawowych pojęć pedagogiki resocjalizacyjnej przez wymiar sprawiedliwości niepotrzebnie komplikuje istotę zagadnienia i wprowadza rozdźwięk pomiędzy dyscyplinami, które w zamyśle mają współpracować w realizacji jednego wspólnego celu. W oparciu o analizę literatury i własną refleksję formułuję tezę, iż owo zamieszanie terminologiczne wynika w dużej mierze z braku aplikacji podstawowych pojęć pedagogiki resocjalizacyjnej, i to nie tylko na gruncie siatki formalnych terminów prawnych, ale i doktryny. Ten obszar mych dociekań zamyka wątek uwarunkowań wielkości populacji więziennej w aspekcie wybranych czynników, który pozostaje w kręgu mych analiz od dawna, czego egzemplifikacją niech będzie opublikowany na łamach *Studiów Edukacyjnych* tekst pt: *Determinanty represyjności systemu karnego*, *Studia Edukacyjne* Nr 7, 2008, s. 81 – 95

W myśl rozważań D. Garlanda na temat kary pozbawienia wolności zostaje ona „wyprana z wielce rozmaitych – na różnych etapach jej istnienia – założeń ideologiczno-penitencjarnych, aby stać się środkiem zwalczania przestępczości w pewnym sensie technicznym, na który patrzy się głównie pod kątem sprawności zarządzania i kosztów”⁶. Stąd też rola ekspertów zostaje programowo ograniczona, a na sposoby reakcji na naruszanie porządku normatywnego decydujący wpływ mają oczekiwania społeczne. Niestety, w epoce dominacji i wręcz wszechwładzy mediów (czytaj: słupków oglądalności), gdzie dobry news to zły news, wzbudzanie atmosfery strachu jest najlepszym sposobem na sukces. Ową atmosferę strachu lepiej określa funkcjonujący w literaturze socjologicznej oraz

⁶ K. Poklewska-Kozieł, *Recenzja książki: D. Garland, The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society, Chicago 2001*, „Państwo i Prawo” 2002, nr 12, s. 85.

kryminologicznej termin *moral panic* i jego konsekwencja, jaką jest populizm penalny. Dokonując rekonstrukcji uwarunkowań determinujących obraz polityki kryminalnej i będącej jej efektem wielkością populacji więziennej, doprowadziło to mnie do przekonania, że to nie samo prawo karne decyduje o stopniu punitwności wymiaru sprawiedliwości. Czynników, które mogą go warunkować, jest bardzo wiele. Niektóre z nich nie zostały jeszcze wnikliwiej zbadane, niektóre zaś oczekują wręcz na operacjonalizację, jak np. klimat penalny. Całość dodatkowo komplikuje fakt, iż wymienione czynniki nie tylko mogą wywierać i wywierają wpływ na poziom punitwności wymiaru sprawiedliwości, ale mogą też wpływać i wpływają na siebie nawzajem.

Drugie pole problemowe, które stało się przedmiotem moich dociekań poświęcone jest zagadnieniu uwarunkowań efektywności oddziaływań resocjalizacyjnych. Koncentruje w nim się na problematyce znaczenia motywacji i gotowości osób naruszających porządek normatywny do uczestniczenia w procesie resocjalizacji, odnosząc się do Wieloczynnikowego Modelu Gotowości Przesłępcy (*Multifactor Offender Readiness Model*) T. Warda i współpracowników. Skuteczność oddziaływań jest tu postrzegana jako wypadkowa właściwości osoby będącej podmiotem tych zabiegów oraz tego, co proponuje szeroko rozumiany system oddziaływań resocjalizacyjnych. Dokonany ogląd działań podejmowanych przez instytucje resocjalizacyjne pozwala bez ryzyka powiedzieć, że lokują się one w kategoriach zabijania monotonii, czy – jak to określa A. Majcherczyk – relaksacji⁷, a przecież nie to jest zadaniem tego typu placówek. Doprowadza mnie to do wniosku, iż praktyka oddziaływań, by miała szansę przynosić spodziewane (nie zaś przypadkowe) efekty, musi zostać oparta na dowodach. Stąd wątek pokazujący znaczenie i miejsce *evidence-based practice* w działalności resocjalizacyjnej. Ponieważ podejście kognitywno-behawioralne znalazło szerokie uznanie w praktyce oddziaływań resocjalizacyjnych i stanowi podstawowy kontekst teoretyczny typu działań, dlatego też poddałem je refleksji teoretycznej. Formuluje w związku z tym wiele pytań i wątpliwości odnośnie tej formy oddziaływań, podejmowanych wobec osób niedostosowanych społecznie. Podkreślam znaczenie błędów poznawczych i podmiotowości czy sprawstwa w ocenie skuteczności realizowanych tych form oddziaływań.

I wreszcie trzeci obszar mych penetracji naukowych, stanowiący zasadniczą część pracy, to rekonstrukcja i krytyczna ocena obecnie najdynamiczniej rozwijającej się w świecie anglosaskim koncepcji odstąpienie (*desistance from crime*) od przestępczości stanowiącej podstawę pracy resocjalizacyjnej z osobami naruszającymi porządek normatywny. Koncepcja

⁷ A. Majcherczyk, *Programy resocjalizacji skazanych...*, s. 44–45.

ta określana jest wręcz niekiedy jako najnowszy paradygmat w dziedzinie pracy z osobami pozbawionymi wolności. Dlatego też przybliżam tu kwestie definicyjne, perspektywy teoretyczne oraz niektóre metodologiczne wyzwania związane z próbą zbadania *desistance*, a także konsekwencje praktyczne w postaci Modelu Dobrego Życia (*Good Live Model*). W oparciu o pogłębioną analizę rodzimego, jak i obcego dorobku dokonuję konfrontacji dotychczasowych ustaleń na temat odstąpienia od przestępczości z dorobkiem polskiej pedagogiki resocjalizacyjnej. Choć z całą pewnością istnieje duża rozbieżność pomiędzy Polską a państwami, w których koncepcja ta zyskuje na znaczeniu w zakresie problemów przestępczości i reakcji wymiaru sprawiedliwości, jednak proces *desistance* wydaje się być uniwersalny, tak samo jak trudności doświadczane przez powracających do życia w społeczeństwie przestępców.

Empirycznej weryfikacji koncepcji odstąpienia od przestępczości w polskich warunkach społeczno-kulturowych dokonałem na podstawie analizy narracji osób niegdyś będących w konflikcie z prawem odnoszących się do procesu swoistej transformacji od przestępcy do praworządnego członka społeczeństwa. Przeprowadzona analiza narracji byłych przestępców wspomaga zrozumienie procesu *desistance*, dostarcza wskazówek na temat tego, co jest potrzebne w oddziaływaniach i programach interwencyjnych, by skuteczniej pomóc osobom w tworzeniu stylu życia bez przestępczości. Na szczególną uwagę zasługują, poza samym momentem zakończenia przestępczości, również mechanizmy stojące za tym zjawiskiem, ze szczególnym uwzględnieniem czynników statycznych i dynamicznych.

Prezentowana monografia wpisuje się nurt dyskusji o tożsamości pedagogiki resocjalizacyjnej, ale przede wszystkim efektywności procesu resocjalizacji. Dokonana w niej analiz współczesnych nurtów myślenia o / w pedagogice resocjalizacyjnej przełamuje promowane tezy o jej końcu. Dokonuje w niej swoistego „odczarowania” pedagogiki resocjalizacyjnej jako dyscypliny teoretycznej i praktycznej, której potencjał – jeśli się jej wnikliwie przyjrzeć i odrzucić jak mantrę powtarzane: „nic nie działa” czy „resocjalizacja nie istnieje” – jest tylko w niewielkim stopniu wykorzystany.

W swoich rozważaniach nie tylko nie odrzucam dotychczasowego dorobku w tym zakresie, ale pokazuje nowe ścieżki rozwoju refleksji teoretycznej nad resocjalizacją osób, które wielokrotnie naruszały normy prawne. Wykraczam poza akceptowane jeszcze na gruncie pedagogiki resocjalizacyjnej koncepcje behawioralne, psychodynamiczne i w konsekwencji jej jurydyczną postać. Publikacja jest, bowiem pierwszą polską monografią poświęconą byłym przestępcom, w której wykorzystana została koncepcja odstąpienia od przestępczości. Takim ujęciem zagadnienia pragnę wnieść wkład w naukową refleksję

pedagogiki resocjalizacyjnej nad zrozumieniem okoliczności i uwarunkowań pomyślnego odchodzenia od dotychczasowego, przestępczego stylu życia. Zaprezentowane w niej zostały nie tylko treści teoretyczne, ale przede wszystkim możliwości walory aplikacyjne zwłaszcza na poziomie metodyki oddziaływań resocjalizacyjnych. Problematyka ta wydaje się szczególnie istotna w kontekście uzyskanych podczas badań wyników. Pracownicy liniowi szeroko rozumianego systemu resocjalizacji, na każdym szczeblu powinni być przygotowani do podejmowania działań ukierunkowanych na rzetelne rozpoznanie i diagnozę zjawiska, a także procesów i mechanizmów odpowiadających charakterowi i etapowi procesu odchodzenia od przestępczości.

Dokonane w pracy analizy, tak nad teorią jak i praktyką oddziaływań resocjalizacyjnych, pozwoliły mi także na wskazanie i opisanie kolejnych kwestii, jakim są strategie przygotowania i funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, które warte są zauważenia w kontekście namysłu nad procesem odchodzenia od przestępczości, czy szerzej społeczno-psychologicznych uwarunkowań zmiany.

Właściwe zrozumienie procesu odchodzenia od przestępczości winno również mieć szersze konsekwencje dla funkcjonowania całego systemu wymiaru sprawiedliwości. Wyeksponowany procesualny charakter zmiany w osobę nieprzestępczą wielokrotnego przestępcy, winien zależeć swoje odzwierciedlenie nie tylko w sposobach oddziaływania resocjalizacyjnego, ale także w literze prawa, jak i praktyce orzekania sankcji karnych.

Kolejnym zagadnieniem, które chcę wyeksponować, jako wniosek z przeprowadzonych analiz, to potrzeba refleksji w zakresie metodologii badań byłych przestępców. Temat ten wydaje się szczególnie istotny w kontekście uzyskanych podczas badań danych wskazujących złożoność procesu odchodzenia od przestępczości. Fundamentalną kwestię, którą należy rozpatrzyć, przystępując do operacjonalizacji i pomiaru odstąpienia od przestępczości, stanowi potrzeba skonfrontowania statycznych i dynamicznych pomiarów wyników. Jest mało prawdopodobne, by analizowany proces zachodził gwałtownie, zwłaszcza wśród sprawców o wysokich wskaźnikach przestępczości, stąd też skupienie uwagi wyłącznie na zakończeniu działań przestępczych może nie uchwycić zmian zachodzących we wzorach przestępczości obecnych w procesie *desistance*, a to właśnie ta kwestia wymaga dogłębnego zbadania. Dlatego też zamiast skupiać się wyłącznie na momencie ukończenia zachowań przestępczych, bardziej wartościowe byłoby włożyć wysiłek w lepsze wyjaśnienie mechanizmów, które wchodzi w grę podczas okresów, kiedy sprawcy przechodzą z pierwotnego do wtórnego *desistance*. Nie warunki kulturowe, ale czysto ludzkie właściwości są tym czynnikiem, który decyduje w stopniu zasadniczym o przebiegu zmiany

zachodzącej na drodze „przeobrażania się” z przestępcy w osobę przestrzegającą porządku prawnego. W narracjach byłych przestępców najwyraźniej rysują się odniesienia do tych teorii, które podkreślają w mniejszym czy większym stopniu konieczność zmian tożsamościowych, jako elementu składowego skutecznego porzucenia przestępczego życia. Wyniki te sugerują, że zmiany subiektywne mogą poprzedzać kluczowe wydarzenia zmieniające struktury życia; jednostki mogą działać jako sprawcy swojej własnej zmiany, dlatego też to właśnie na identyfikacji, operacjonalicji i pomiarze tych czynników winna się skupić refleksja metodologiczna.

Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych

Oprócz monografii przedstawionej, jako osiągnięcie w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. mój dorobek naukowy stanowią łącznie 36 publikacje, w tym: 1 autorska monografia, 1 współautorstwo monografii, 10 rozdziałów w monografiach i 23 artykułów w czasopismach naukowych znajdujących się w wykazie czasopism punktowanych w części B i C w tym 7 znajdujących się na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH) oraz jedna recenzja.

Po uzyskaniu doktoratu moje zainteresowania i poszukiwania badawcze koncentrowały się na kilku obszarach badawczych. Pierwsze z nich, który można by określić wspólnym mianem - **teoria więzi społecznej w obszarze pedagogiki resocjalizacyjnej** – będąc kontynuacją tez zawartych w dysertacji doktorskiej, wpisuje się nurt krytyki zakładu karnego, jako placówki resocjalizacyjnej. Instytucji tej przypisuję się - jak wiadomo - dwie zasadniczo sprzeczne ze sobą funkcje. „Jako część systemu politycznego powinna chronić społeczeństwo izolując dewiantów, którzy naruszają porządek publiczny, bądź są dla niego zagrożeniem. Jako podsystem scalający, powinna przekwalifikować takich dewiantów”⁸. Te dwie funkcje – karna i resocjalizacyjna – obejmują elementy nie do pogodzenia⁹. Istnieje bogata literatura, włączająca się w nurt krytyki zakładów karnych jako placówek resocjalizacyjnych, w której zwraca się uwagę na niską skuteczność podejmowanych działań. Powodów takiego stanu rzeczy można się doszukiwać w istnieniu pewnych barier, tkwiących w samej idei resocjalizacji w placówkach penitencjarnych.

Najliczniejsze zarzuty dotyczą faktu zmiany środowiska życia skazanego, uniemożliwiającej bądź utrudniającej kontakty z najbliższymi. Rozluźnienie bądź zerwanie więzi,

⁸ Katz D., Kohn R.Z., *Społeczna psychologia organizacji*, Warszawa 1979, s. 223.

⁹ Machel H., *Więzienie jako instytucja karna i resocjalizacyjna*, Gdańsk 2003.

jakie istnieją pomiędzy więźniem a konformistycznie nastawionymi elementami środowiska zewnętrznego potęguje trudności w odnalezieniu się w społeczeństwie po opuszczeniu zakładu karnego. Niejednokrotnie brak takiego wsparcia prowadzi do powrotu na drogę przestępstwa i w konsekwencji do zakładu karnego. Proces odbudowywania uprzednio zerwanych więzi jest bardzo trudny, dlatego też dbanie o nie, podtrzymywanie czy rekonstruowanie w społecznie pożądanym kierunku, jawi się jako naczelne zadanie służb penitencjarnych.

Przed przystąpieniem do badań empirycznych, których przedmiotem miałyby być więzi społeczna osób będących w konflikcie z prawem, byłem zobligowany rozwikłać wiele wątpliwości i trudności tak na gruncie teoretycznym, jak i metodologicznym. Istnieje bowiem w literaturze przedmiotu pewne wręcz zamieszanie pojęciowe, gdyż brak wnikliwej, pogłębionej analizy teoretycznej zjawiska więzi prowadzi do bardzo różnorodnych jego ujęć, charakteryzujących się niejednokrotnie wieloma brakami czy nieścisłościami.

Dokonane przeze mnie studia teoretyczne nad samym pojęciem więzi, odnośnie tak specyficznej kategorii społecznej jaką są recydywiści penitencjarni, pozwoliła mi przyjąć i w dalszej kolejności zoperacjonalizować koncepcje więzi społecznej

W myśl założeń, iż stosunki społeczne powstają na platformie styczności społecznej, pośredniej lub bezpośredniej, wyrażającej zaangażowanie się osobników w jakąś wartość, która powoduje ich wzajemne oddziaływanie, a owe interakcje prowadzą do działań społecznych, które zmierzają do wywołania zmodyfikowania zachowania, postaw czy dążeń jednostek i zbiorowości istnieje relacja między pojęciem wzajemnego oddziaływania a stosunkiem społecznym. Wynikiem wzajemnych oddziaływań są stosunki społeczne będące istotnym elementem więzi. Od trwałości stosunków społecznych zależy trwałość więzi społecznej a w konsekwencji trwałość zbiorowości. Traktując łącznie te wszystkie elementy w dalszych analizach posługiwałem się komplementarnym ujęciem więzi społecznej zaprezentowanym przez J. Szczepańskiego, w myśl którego więź to: „zorganizowany system stosunków, instytucji, środków kontroli społecznej, skupiający jednostki, podgrupy i inne elementy składowe zbiorowości w całości zdolne do trwania i rozwoju”¹⁰. Komponentami tak rozumianej więzi są zatem: 1) styczność przestrzenna, 2) styczność i łączność psychiczna, 3) styczność społeczna, 4) wzajemne oddziaływanie, 5) wzory działań społecznych, 6) stosunki społeczne, 7) zależności społeczne, 8) instytucje społeczne, 9) kontrola społeczna, 10) organizacje społeczne.

¹⁰ Szczepański J., *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1970, s.238,

Na gruncie powyższych założeń podejmowałem badania tak teoretyczne jak i empiryczne skupiające się wokół więzi społecznych osób pozbawionych wolności. Ich celem było zdiagnozowanie podmiotowych i środowiskowych zasobów tychże więzi jak i sformułowanie wskazówek dla praktyki resocjalizacyjnej służących doskonaleniu realizacji funkcji resocjalizacyjnej kary pozbawienia wolności.

Właśnie, znaczeniu więzi w procesie oddziaływań resocjalizacyjnych prowadzonych w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności jak i po opuszczeniu murów zakładu, poświęciłem szereg publikacji i wystąpień konferencyjnych, wśród których za najważniejszą uznać trzeba monografię zatytułowaną: „Więź osadzonych recydywistów ze środowiskiem” wydaną przez Poznańskie Towarzystwo Pedagogiczne w 2006 roku, ss. 166, a także szereg artykułów.

Muskała Maciej, Więź społeczna recydywistów penitencjarnych odbywających karę pozbawienia wolności, [w:] Służba więzienna wobec problemów resocjalizacji penitencjarnej, red. W. Ambrozik, P. Stępiak, Poznań – Warszawa – Kalisz 2004 s. 357-368

Muskała Maciej, Udział instytucji środowiska lokalnego w wykonywaniu kary pozbawienia wolności, [w:] Dziecko – edukacyjne i pomocowe oferty małych ojczyzn, red. T. Frąckowiak, Poznań – Wągrowiec 2005; s. 453-464

Muskała Maciej, Więź osadzonych ze środowiskiem próba operacjonalizacji pojęcia, *Przegląd Więziennictwa Polskiego* Nr 58, 2008 s. 61-68

Barczykowska Agnieszka, Muskała Maciej, Kapitał społeczny osób pozbawionych wolności – przesłanki dla resocjalizacji, [w:] Misja Służby Więziennej a jej zadania wobec aktualnej polityki karnej i oczekiwań społecznych (red), Ambrozik W., Machel H., Stępiak P., Poznań-Gdańsk-Warszawa-Kalisz 2008, s. 603-615

Muskała Maciej, Więź zrzeszeniowa skazanych ze środowiskiem a perspektywa działań resocjalizacyjnych *Studia Edukacyjne* Nr 10, 2009, s. 187 – 201

Wśród wskazanych publikacji na szczególną uwagę zasługuje tekst poświęcony próbie operacjonalizacji pojęcia więzi społecznej (Więź osadzonych ze środowiskiem próba operacjonalizacji pojęcia, *Przegląd Więziennictwa Polskiego* Nr 58, 2008 s. 61-68). Analiza podstaw teoretycznych więzi społecznej unaocznia, iż pojęcie to charakteryzuje się wysokim stopniem złożoności, a podejmowane próby badawcze posługują się odmiennymi kryteriami, stąd też opracowałem autorską koncepcję badania więzi społecznej osadzonych, wyodrębniając jej rodzaje i typy. Właśnie na bazie tych studiów i ustaleń, wykorzystując

autorskie narzędzie, prowadziłem (w zakładach karnych okręgowego inspektoratu służby więziennej w Poznaniu) badania zmierzające do określenia zasobów więzi (ich rodzajów i poziomów), jakimi dysponują osadzeni recydywiści. W ramach tych badań założyłem, iż spośród czynników determinujących kształt więzi osadzonych ze środowiskiem możemy wyróżnić dwa ich rodzaje: Czynniki socjogenetyczne, do których zaliczono (wiek, wcześniej pełnione role zawodowe, wcześniej pełnione role rodzinne, wykształcenie, sytuację rodzinną, typ popełnionego przestępstwa), co do których hipotetycznie założono, iż w istotnym stopniu kształtują więź społeczną osób odbywających karę pozbawienia wolności oraz Czynniki penitencjarne (długość odbywanej kary, faza odbywania kary pozbawienia wolności, system odbywania kary).

O istnieniu i stanie więzi społecznej wnioskowałem na podstawie obserwacji zachowań, wzajemnych związków, ich postaw wobec siebie oraz rodzajów interakcji. W przypadku osób pozbawionych wolności te wszystkie elementy definiujące charakter więzi są określane przez styczności społeczne. Manifestacją tych różnorodnych styczności społecznych w relacji osadzonego - środowisko, a co za tym idzie - więzi społecznej, są kontakty o różnej postaci i charakterze. Ta odmienność, zwłaszcza ze względu na charakter kontaktów, ma uzewnętrzniać wielość postaw, wartości i działań, które pozwalają wnioskować o istnieniu więzi.

Na podstawie przeprowadzonych badań i w oparciu o skonstruowany teoretyczny model, zakładający wnioskowanie o całościowej (globalnej) więzi na podstawie analizy jej postaci cząstkowych (naturalna i zreszeńsiowa) powstał obraz więzi społecznej osadzonych recydywistów ze środowiskiem, zawierający wiele nowych danych o charakterze naukowo-poznawczym oraz ważnych z praktycznego punktu widzenia.

Stwierdzone zależności, zjawisk i faktów w zakresie czynników socjogennych i penitencjarnych nie zawsze potwierdziły w badanej populacji przyjęte na podstawie analizy teoretycznej hipotezy. Wydaje się, że sytuacja ta spowodowana jest zastosowaną procedurą, gdzie w skład zmiennej zależnej globalnej wchodzi cały szereg zmiennych coraz bardziej szczegółowych, które dopiero łącznie zadecydowały o jej ostatecznym kształcie.

Reasumując wyniki badań dotyczące czynników mających znaczenie w procesie kształtowania więzi osadzonych ze środowiskiem, należy powiedzieć, że na ich ostateczny kształt mają wpływ przede wszystkim czynniki socjogenne (stan cywilny, fakt posiadania dzieci, zatrudnienie przed osadzeniem). Te spośród czynników penitencjarnych, które wykazują istotną zależność w kształtowaniu więzi osadzonych ze światem zewnętrznym (system odbywania kary, zatrudnienie w trakcie odbywania kary), wydają się nie w pełni

wykorzystane. To właśnie na zwiększenie ich efektywności musi być ukierunkowana działalność zmierzająca do modyfikacji ogólnie nienajkorzystniejszego obrazu więzi osadzonych. Istotne znaczenie dla intencjonalnego procesu kształtowania więzi ze środowiskiem wydaje się mieć wykazanie braku zależności między nią a fazą odbywania kary. Chcąc świadomie kształtować pożądany poziom więzi nie musimy zważać na moment kary, w jakim znajduje się osadzony. Jeśli dysponujemy odpowiednimi środkami, a z niniejszych badań wynika, że chodzi o intensyfikację oddziaływań penitencjarnych w ramach programowanego systemu odbywania kary, winniśmy je stosować niezależnie od fazy kary.

Uzyskane przeze mnie wyniki badań upoważniają do postawienia generalnego wniosku głoszącego, że związki zachodzące pomiędzy poszczególnymi czynnikami, tak socjogennymi, jak i penitencjarnymi a więzią osadzonych ze środowiskiem, nie są związkami silnymi. Sugeruje to, że część zmienności więzi determinowana jest czynnikami tkwiącymi poza tymi, które zostały poddane analizie. Należałoby, zatem postulować poszukiwanie ich, zwłaszcza w obszarze czynników, które w niniejszej pracy określono penitencjarnymi. Gdyż o ile czynniki socjobiologiczne dają pewną sytuację wyjściową, której znajomość jest niezmiernie istotna przy podejmowaniu działań korekcyjnych, to tylko czynniki penitencjarne, związane z aktualnie odbywaną karą pozbawienia wolności, mogą mieć konstruktywne znaczenie w intencjonalnym kształtowaniu tej jednej z podstawowych zmiennych procesu resocjalizacji, jaką jest więź osadzonych ze środowiskiem.

Wyniki moich studiów teoretycznych i dociekań empirycznych prezentowałem na licznych konferencjach, wśród których na szczególną uwagę zasługują sympozja i kongresy penitencjarne odbywające się w Centralnym Ośrodku Szkolenia Służb Więziennych w Kaliszu. (III Krajowe Sympozjum Penitencjarne - Służba więzienna wobec problemów resocjalizacji penitencjarnej, tytuł wystąpienia: Więź społeczna recydywistów penitencjarnych odbywających karę pozbawienia wolności, 23 – 25 czerwca 2003 - Kalisz; IV Polski Kongres Penitencjarny – Misja Służby Więziennej a jej zadania wobec aktualnej polityki karnej i oczekiwań społecznych, tytuł wystąpienia: Kapitał społeczny osób pozbawionych wolności – przesłanki dla resocjalizacji, 22 - 24 listopada 2006 – Kalisz)

Drugi obszar moich zainteresowań i dociekań badawczych koncentrował się na **poszukiwaniu rozwiązań systemowych i metodycznych sprzyjających zwiększeniu efektywności oddziaływań resocjalizacyjnych**. Przedmiotem rozważań w tym zakresie były tak klasyczne, jak i aktualnie konstruowane rozwiązania teoretyczne.

Działania podejmowane w ramach polskiego systemu resocjalizacji, choć różnorodne i realizowane niejednokrotnie z dużym zaangażowaniem znacznych sił i środków nie są poddawane ocenie czy weryfikacji. Nie prowadzi się ewaluacji realizowanych rozwiązań tak systemowych jak i metodycznych. Stąd też moje dociekania badawcze skierowałem na poszukiwanie sprawdzonych i możliwych do implementacji w warunkach polskich rozwiązań. Skoncentrowałem się na analizie funkcjonującego systemu, jego mankamentach, determinantach represyjności, ale i na sprawdzonych praktykach – w ramach dynamicznie rozwijającego się ruchu *evidence based practice* i *what works*, kontestującego tezę o braku jakiegokolwiek skuteczności podejmowanych przez służby resocjalizacyjne działań. W wyniku tych analiz powstało szereg tekstów przybliżających funkcjonowanie systemów resocjalizacji, tak w kontekście szeroko rozumianych rozwiązań formalno – prawnych, jak i mankamentów oraz efektywności konkretnych rozwiązań.

Do najważniejszych publikacji poświęconych temu zagadnieniu zaliczyć należy:

Muskała Maciej, Instytucjonalne formy reakcji na objawy niedostosowania społecznego nieletnich w Niemczech, *Probacja* Nr 2, 2010, s. 113 – 129

Muskała Maciej, Pozasądowe formy reakcji na zachowania dewiacyjne dzieci i młodzieży w Anglii i Walii *Studia Edukacyjne* Nr 19, 2012, s. 101 - 118

Muskała Maciej, Instytucje prawne regulujące zwolnienie z zakładu karnego w Anglii i Walii, *Studia Edukacyjne* Nr 20, 2012, s. 31 – 48

Muskała Maciej, Wykonywanie kary pozbawienia wolności w angielskim systemie penitencjarnym, *Przegląd Więziennictwa Polskiego* Nr 76 – 77, 2012, s. 309 - 327

Muskała Maciej, Amerykańskie i angielskie wzory strategii awersyjnych, *Studia Edukacyjne* Nr 21, 2012, s. 63 – 78

Muskała Maciej, Nowe instytucje prawne w angielskim systemie resocjalizacji nieletnich, *Resocjalizacja Polska* Nr 4, 2013, s. 113 – 129

Kusztal Justyna, Muskała Maciej, Ośrodek Glen Mills School w amerykańskim systemie zapobiegania przestępczości młodzieży [w:] *Eksplikatywne ujęcie procesu resocjalizacji, Horyzonty pedagogiczne*, red. E. Łuczak, S. Przybyliński, J. Żeromska- Charlińska, Olsztyn 2014, s. 165 – 181

Barczykowska Agnieszka, Muskała Maciej, *Justice reinvestment strategy in the process of social revitalization of million dollar blocks*, [w:] J. Gyurkovich, A. A. Kantarek, M. Gyurkovich, A. Wójcik (red.), *Future of the city – cities of the future. Przyszłość miasta –*

miasta przyszłości, *Czasopismo Techniczne. Architektura Monografia 451*, Kraków 2014, s. 17 – 33.

Muskała Maciej, *Diversion in juvenile justice in England and Wales*, *Polish Social Rehabilitation* 2014, vol. 8, s. 205 – 218.

Muskała Maciej, *Służba Kuratorska w Anglii i Walii*, *Probacja* 2015, nr 1, s. 51 – 66.

Barczykowska Agnieszka, Muskała Maciej, *Podejście multiagencyjne w procesie readaptacji osób opuszczających zakłady karne*, *Studia Edukacyjne* 2015, nr 34, s. 225 – 242.

Swoistym ukoronowaniem tego obszaru zainteresowań i dociekań jest przygotowana wspólnie z Agnieszką Barczykowską i Sonią Dzierżyńską - Breś monografia pt: *Systemy oddziaływań resocjalizacyjnych Stanów Zjednoczonych i Anglii*, Poznań 2015, ss. 367. Podejmując badania nad anglosaskimi systemami resocjalizacji stwierdziliśmy brak w literaturze pozycji poświęconej temu zagadnieniu. **Celowe zatem było uporządkowanie i zebranie w integralną całość tekstów wcześniej rozproszonych.** W monografii, choć ograniczonej w zasadzie do dwu krajów, zawarliśmy najważniejsze idee i koncepcje, jakie niesie ze sobą rozwijająca się myśl resocjalizacyjna. Przybliżyliśmy w niej nie tylko szczegóły funkcjonowania poszczególnych systemów czy rozwiązań instytucjonalnych, ale prezentujemy dużo szerszy kontekst teoretycznych takowych rozwiązań. Mowa tu o konieczności resocjalizacji w środowisku otwartym (*community corrections*), wykorzystując obecny w nim kapitał społeczny, co bezpośrednio nawiązuje do moich wcześniejszych zainteresowań związanych z zagadnieniem więzi społecznych. Pojawiające się w wielu wątkach rozważań społeczności lokalne, podkreślają przekonanie o tym, że dziś stają się one coraz ważniejszym podmiotem w systemie resocjalizacji. Interpretujemy to, jako znaczący zwrot po doświadczeniach niemal bezgranicznej wiary w siłę oddziaływania odosobnienia i surowej kary. Zasadność takiego toku myślenia uzasadniają sukcesy, jakie są pokłosiem zastosowania modelu diagnostycznego R-N-R oraz budowania metod i form pracy z borykającymi się z wieloma problemami klientami systemów resocjalizacyjnych zespołów multiagencyjnych.

W ramach niniejszej publikacji jestem autorem lub współautorem ośmiu (z osiemnastu) rozdziałów. Koncentruję się w nich głównie na prezentacji i przybliżeniu modelu szacowania ryzyka i potrzeb oraz wynikających z jego adaptacji do praktyki, rozwiązań funkcjonujących w ramach angielskiego systemu oddziaływań resocjalizacyjnych. W kolejnych rozdziałach prezentuję tę problematykę odnośnie rozwiązań przyjętych w stosunku do nieletnich jak i dorosłych niedostosowanych społecznie.

Swoimi refleksjami na temat funkcjonowania systemów resocjalizacji, ich mankamentów i możliwości dzieliłem się na licznych konferencjach ogólnopolskich i międzynarodowych, z których najważniejsze to cykl spotkań, który skupił najwybitniejszych przedstawicieli polskiej myśli resocjalizacyjnej organizowany w latach 2010 – 2012 w Busku Zdroju (Ogólnopolska Konferencja Naukowa - Tożsamość osobowa dewiantów a reintegracja społeczna, tytuł wystąpienia: Zakłady poprawcze readaptacyjne – nowa szansa readaptacji?, 14 - 15 kwietnia 2010 Busko-Zdrój; Ogólnopolska Konferencja Naukowa - Tożsamość grupowa dewiantów a reintegracja społeczna, tytuł wystąpienia: Sankcje pośrednie w amerykańskim i angielskim systemie kar – szanse i zagrożenia, 6 - 7 kwietnia 2011 Busko-Zdrój; Ogólnopolska Konferencja Naukowa - Tożsamość cywilizacyjno-kulturowa dewiantów a reintegracja społeczna, tytuł wystąpienia: „Transition from Prison to the Community” (TCP), jako przykład dobrych praktyk w obszarze readaptacji skazanych, 26 - 27 kwietnia 2012 Busko – Zdrój)

Uzyskana w wyniku wieloletnich studiów wiedza, znajdująca swoje odzwierciedlenie głównie w przytoczonej monografii stała się podstawą opracowania programu szkoleń przeznaczonych dla pracowników Służby Więziennej w zakresie diagnozowania i projektowania oddziaływań resocjalizacyjnych.

Temat szkolenia: Projektowanie i ewaluacja programów resocjalizacyjnych realizowanych w warunkach izolacji penitencjarnej. Realizacja: Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Poznaniu – 8 – 10 września 2015 Karpacz; Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Koszalinie – 28 – 30 września 2015 Ustka.

Kolejny obszar moich zainteresowań naukowych obejmuje **zagadnienie dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie widzianych, jako podmiot oddziaływań profilaktyktyczno – resocjalizacyjnych, tak w warunkach środowiska lokalnego, jak i instytucji zamkniętych.** W ramach tych dociekań brałem udział w podjętym z inicjatywy Kuratorium Oświaty w Poznaniu projekcie tworzenia koncepcji programu przeciwdziałania patologii społecznej wśród dzieci i młodzieży miasta Poznania i województwa wielkopolskiego.

Te moje zainteresowania koncentrują się zarówno wokół samych przejawów wykolejenia społecznego, jego przyczyn i konsekwencji jak i sposobów reakcji, najwyraźniej znajdują odzwierciedlenie w poniższych tekstach.

Napisanego na potrzeby udziału w XII Międzynarodowej Konferencji Naukowej IPU WA PK - Serca Miast, która się odbyła 24 – 25 października 2008 roku w Krakowie i

opublikowanego zarówno po polsku jak i po angielsku artykułu o specyfice funkcjonowania szczególnej kategorii wykluczonych, jakimi są dzieci ulicy.

Barczykowska Agnieszka, Muskała Maciej, Dzieci ulicy w „sercach miasta”, *Czasopismo Techniczne. Architektura*, z. 2-A/2008, zeszyt 7, s. 23 - 29 (wydawnictwo PK- Kraków)

Barczykowska Agnieszka, Muskała Maciej, Street Children in „The Heart of the City”, *Czasopismo Techniczne. Architektura*, z. 2-A/2008, zeszyt 7, s. 29 - 37 (wydawnictwo PK- Kraków)

Drugi projekt, którego przedmiotem była omawiana problematyka to powstały w ramach realizowanego w latach 2006 – 2010 Grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (projekt badawczy własny) N107 023 31/2734: Społeczno-edukacyjne konstrukcje sukcesu życiowego. Studium z pedagogiki porównawczej na przykładzie młodzieży polskiej, czeskiej, niemieckiej i holenderskiej (kierownik projektu: dr Dobrochna Hildebrandt-Wypych) 5 października 2006 - 4 października 2010.

Muskała Maciej, Skazani na brak sukcesu? Reprodukacja wykluczenia społecznego w świetle koncepcji Pierre`a Bourdieu [w:] *Młodzież i sukces życiowy*, red. D. Hildebrandt-Wypych, K. Kabacińska, Kraków 2010, s. 157-171.

W ramach tego wątku moich dociekań badawczych i eksploracji teoretycznych znajdują się również poniższe teksty, koncentrujące się wokół problematyki niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży:

Dąbrowska – Bąk Maria, Muskała Maciej, Pijaństwo nieletnich, *Świat Problemów* Nr 7, 2008, s. 28 - 34

Barczykowska Agnieszka, Muskała Maciej, Studentki jako konsumentki napojów alkoholowych [w:] *Opieka i wychowanie – tradycja i problemy współczesne* (red.) Apanel D., Kraków 2009, s. 381 – 394

Muskała Maciej, Zakłady poprawcze readaptacyjne – nowa szansa readaptacji? *Probacja* Nr 2, 2011, s. 32 – 41.

Muskała Maciej, Angielska Policja wobec przestępczości dzieci i młodzieży, *Przegląd Policyjny* 2015, nr 2 (118), s. 95 – 107

Zagadnienia te, choć zapewne wymagającego dalszego pogłębienia obszaru zainteresowań związanego z zagadnieniami profilaktyki i resocjalizacji dzieci i młodzieży stanowią równoległy nurt i jednocześnie integralny element prowadzonych przeze mnie analiz poświęconych efektywność oddziaływań resocjalizacyjnym oraz karierom recydywistów.

Dorobek naukowo badawczy po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych

Na mój dorobek naukowy po doktoracie składają się:

- 2 monografie autorskie
- 1 współautorstwo monografii
- 10 rozdziałów w monografiach
- 23 artykułów w czasopismach naukowych znajdujących się w wykazie czasopism punktowanych w części B i C w tym 7 znajdujących się na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH)
- 1 recenzja

Sumaryczny wskaźnik mojej aktywności publikacyjnej po doktoracie, obliczony w oparciu o kryteria zawarte w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 13 lipca 2012 roku w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym, wynosi 190, poniższa tabela przedstawia sposób jego wyznaczenia

Rodzaj publikacji	Liczba punktów
Autorstwo i współautorstwomonografii naukowej w języku polskim	47
Autorstwo rozdziałów w monografiach naukowych w języku polskim	30,5
Autorstwo artykułów w czasopismach znajdujących się w wykazie czasopism punktowanych, zgodnie z rokiem publikacji	112,5
Ogółem	190

W latach 2006 – 2010 brałem udział jako członek w Grancie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (projekt badawczy własny) N107 023 31/2734: Społeczno-edukacyjne konstrukcje sukcesu życiowego. Studium z pedagogiki porównawczej na przykładzie

młodzieży polskiej, czeskiej, niemieckiej i holenderskiej (kierownik projektu: dr Dobrochna Hildebrandt-Wypych) 5 października 2006 - 4 października 2010

Od 2014 roku jestem członkiem redakcji wydawanego pod patronatem Zespołu Pedagogiki Resocjalizacyjnej przy Komitecie Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk półrocznika *Resocjalizacja Polska*

Działalność dydaktyczna i organizacyjna

W zakresie działalności dydaktycznej jestem zaangażowany w realizację zajęć na specjalności resocjalizacja na kierunku pedagogika na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM. Pod kierunkiem prof. Wiesława Ambrozika pracowałem w zespole, który opracował program tej specjalności zarówno na studiach licencjackich, jak i na studiach uzupełniających magisterskich.

Jestem promotorem 71 prac magisterskich oraz 67 prac licencjackich napisanych na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM oraz 38 prac magisterskich obronionych w Wyższej Szkole Humanistycznej im. Króla Stanisława Leszczyńskiego w Lesznie. Pełnię także funkcję promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim mgr Ewy Flagi.

W ramach pracy organizacyjnej poza zadaniami związanymi z rolą opiekuna roku podejmuję również inne działania na rzecz UAM i Wydziału. Na przestrzeni ostatnich lat pełniłem liczne funkcje organizacyjne w tym:

1. Członek Rady Wydziału Studiów Edukacyjnych w latach: 2002 – 2005, 2005 – 2008, 2008 - 2012
2. Pełnomocnik Dziekana ds. Programów Studiów WSE w latach: 2005 – 2008, 2008 - 2011
3. Członek Komisji Dydaktycznej WSE w latach: 2005 – 2008, 2008 - 2012
4. Członek Komisji ds. Ocen Okresowych Nauczycieli Akademickich w latach: 2008 – 2012 oraz 2012 - 2016
5. Członek Komisji Dyscyplinarnej dla Studentów UAM (I instancja) w latach: 2008 – 2012

6. Członek Zespołu ds. Strategii Rozwoju Wydziału Studiów Edukacyjnych w latach: 2010 - 2012
7. Członek Zespołu ds. zapewnienia jakości kształcenia wchodzącego w skład Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia w latach: 2010 - 2012
8. Członek Kolegium Elektorów UAM na kadencję 2008 – 2012 oraz 2012 – 2016

Aktywnie uczestniczę również w gremiach o zasięgu ogólnopolskim. Jestem członkiem założycielem Sekcji Pedagogiki Resocjalizacyjnej afiliowanej przy Zespole Pedagogiki Społecznej Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, w ramach której uczestniczyłem w pracach zespołu ds. analiz planów i programów nauczania. Po zakończeniu prac z inspiracji prof. dr hab. Marka Konopczyńskiego – członka Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN zmienił formułę swojego funkcjonowania i przekształcił się w Koło Młodych Pracowników Naukowych, którego zostałem przewodniczącym.

Na początku 2016 roku, po zmianie władz Zespołu Pedagogiki Resocjalizacyjnej KNP PAN, zostałem wybrany na funkcję sekretarza

W ramach podnoszenia swoich kompetencji tak merytorycznych, metodologicznych, jak i organizacyjnych uczestniczyłem w wielu seminariach, warsztatach i szkoleniach (Seminarium naukowe „Problemy rozwoju i awansu młodych naukowców – wybrane konteksty i perspektywy” organizator: Sekcja ds. wspierania doktorantów i habilitantów Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, Poznań 20. 05. 2016 r.) w tym również związanych z tworzeniem programów studiów bazujących na efektach kształcenia (Seminarium bolońskie „Ramy kwalifikacji i programy nauczania na bazie efektów uczenia się” 07. 05. 10 r. Poznań, Seminarium bolońskie „Rezultaty projektu „tuning” i ich znaczenie dla tworzenia elastycznych programów studiów bazujących na efektach uczenia się i systemie ECTS” 19. 06. 09 r. Kraków, Seminarium bolońskie „Efekty kształcenia - rola w budowaniu europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego (EOSW)” 18. 12. 08 r. Poznań).

Moje dotychczasowe działania w zakresie pracy naukowej oraz dydaktycznej zostały docenione przez władzę Uniwersytetu i Wydziału

1. 2009 - Nagroda zespołowa Rektora UAM II stopnia za osiągnięcia w pracy naukowej.
2. 2010 - Nagroda Dziekana WSE za wyróżniające osiągnięcia w działalności naukowej w latach 2005 – 2009.

3. 2011 - Nagroda zespołowa Rektora UAM I stopnia za osiągnięcia w pracy naukowej.
4. 2011 - Nagroda indywidualna Rektora III stopnia za osiągnięcia w pracy dydaktycznej.

Tematykę związaną z systemowymi rozwiązaniami w zakresie resocjalizacji oraz tę dotyczącą propozycjami metodycznych podejmuję także podczas konferencji naukowych oraz szkoleń, warsztatów i seminariów adresowanych zarówno do przedstawicieli świata nauki, jak i funkcjonariuszy służb dyspozycyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem Służby Więziennej. W zakresie prac organizacyjnych chcę podkreślić znaczenie aktywności związanych z organizacją konferencji naukowych. W roku 2003 i 2012 pełniłem funkcję sekretarza konferencji (Konferencja z okazji X – lecia WSE UAM 2003, Konferencja – Tożsamość cywilizacyjno-kulturowa dewiantów a reintegracja społeczna 26 – 27 kwietnia 2012)

Podsumowując prezentację moich zainteresowań i dokonań naukowych chcę wyraźnie zaznaczyć, iż na ich kierunek oraz na zakres poszukiwań badawczych istotny wpływ miały prace nad tematami badawczymi podejmowanymi w zespole Zakładu Resocjalizacji na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM, który pod kierunkiem – prof. dr hab. Wiesława Ambrozika realizował liczne tematy badawcze w zakresie funkcjonowania systemów profilaktyczno – resocjalizacyjnych w różnych środowiskach wychowawczych. Praca zespołowa, interdyscyplinarnych charakter badań, współpraca z otoczeniem społecznym oraz często pragmatyczny charakter realizowanych analiz kształtowały moje myślenie na temat rozumienia i znaczenia tak szerokiego jak i wąskiego ujmowania systemu oddziaływań resocjalizacyjnych.

